

tahak olmasının sebebi, onun da arkadaşını öldürmeye kalkışmasıydı. O, işlemek istediği fiili yapamasa da tutumu niyetten öteye geçmiş, azim ve kasta, hatta fiilî teşebbüse dönüşmüştü.

Peygamberimiz, “Müminin niyeti, amelinden daha hayırlıdır.” buyurmuştur.¹⁸ İyi bir niyete dayanmayan amel ne kadar faydalı ve güzel olsa da kişinin Allah katındaki değerini artırmaz. Amelsiz niyet ise kişiye sevap kazandırabilir. Nitekim Allah Resûlü salih ameller yapmak istedikleri hâlde imkânsızlıkları ya da mazeretleri nedeniyle yapamayanların, o amelleri yapmış gibi sevap alacağını müjdelemiştir. O (sav), bir savaş esnasında, “Medine’de bize katılamayan öyle kimseler kaldı ki geçtiğimiz her dağ yolu ve vadide onlar da bizlerle beraberdi. Mazeretleri onların (bizimle gelmelerine) engel oldu.”¹⁹ buyurmuştur. Allah’ın, tüm kalbi ile içten ve samimi bir şekilde “şehit olayım” diye kendisine yalvaran kişiyi –yatağında da ölse– şehitlerin makamına çıkarması da²⁰ fiile dönüşmese bile içten ve samimi niyetin kıymetini göstermek için kâfidir. Dolayısıyla dinimizde halis niyetin, samimi bir gayret kadar değerli olduğu; bir iş için gönülden verilen doğru kararın ya da zihinden geçirilen iyi planın en az o işi gerçekleştirmek kadar anlam taşıdığı unutulmamalıdır.

Niyet-amel ilişkisini Hz. Peygamber döneminde yaşanan şu olay daha net bir şekilde ortaya koymaktadır: Bedir ehlinden olan Yezid b. Ahnes,²¹ bir miktar parayla mescide gelmiş ve insanlara dağıtması için onları bir adama vermişti. Bu esnada babası gibi Bedir ashâbı arasında olan oğlu Ma’n b. Yezid de²² mescide gelmişti. Söz konusu kimse de bu parayı ona verdi. Yezid bu durumu fark edince, “Vallahi sana vermek istememiştim.” diyerek oğlundaki parayı geri almak istedi. Ma’n ise vermeyeceğini söyleyince tartıştılar. Durumu Hz. Peygamber’e ilettiklerinde o (sav), şöyle karar verdi: “Ey Yezid! Niyet ettiğin üzere verdiğin sadakanın sevabı senindir. Ey Ma’n! Aldığın para da senindir.”²³

Hz. Peygamber, “Dile getirmedikçe veya fiiliyata dökmedikçe Allah, ümmetimi akıllarından geçirdikleri hususlarda sorumlu tutmamıştır.”²⁴ buyurarak insanın zihnine gelen veya nefsinde hissettiği vesvese türü gelip geçici duygulardan ve olumsuz düşüncelerden sorumlu olmadığını açıklamıştı. Nitekim şeytanın insanın içine attığı ve hiç kimsenin kurtulamayacağı bu şeyler sorumluluk kapsamında değildir. Hatta bir keresinde bazı sahâbiler Resûlullah’a gelerek, “Bazen söylemesi bile bize çok ağır gelecek şeyler içimizden geçiyor.” dediklerinde Hz. Peygamber, “İşte bu imanın en açık şeklidir.” buyurmuştur.²⁵

¹⁸ MK5942 Taberânî, *el-Mu’cemûl-kebir*, V, 185.

¹⁹ B2839 Buhârî, *Cihâd*, 35.

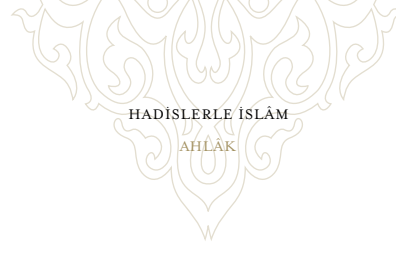
²⁰ T1653 Tirmizî, *Fedâilü’l-cihâd*, 19; M4930 Müslim, *İmâre*, 157.

²¹ H16/192 İbn Hacer, *İsâbe*, VI, 192.

²² BM2712 Beyhakî, *Ma’rifetü’s-sünen*, V, 2541-2542.

²³ B1422 Buhârî, *Zekât*, 15.

²⁴ M331 Müslim, *İmân*, 201.



Hiz. Peygamber'in yukarıdaki hadisinde “akıllarından geçirdikleri” ifadesi ile kastettiği şey, teşebbüs ve kast safhasına gelmeyen, sadece akıldan geçen olumsuz düşüncelerdir. Ayrıca Resûlullah, bir kimsenin niyet edip kararlılık sergilediği olumlu düşüncelerinden dolayı sevap kazanabildiği hâlde olumsuz düşünceleri yüzünden günaha girmediğini şöyle ifade etmiştir: “İzzet ve celâl sahibi Allah şöyle buyurdu: ‘Kulum iyi bir iş yapmaya niyet eder de yapmazsa ona bir iyilik (sevabı) yazarım. Ama onu yaparsa on kattan yedi yüz kata kadar iyilik (sevabı) yazarım. Eğer (kulum) bir kötülük yapmaya niyet eder de yapmazsa onu (bir günah olarak) yazmam. Fakat onu yaparsa ona bir kötülük (günahı) yazarım.’”²⁶ Başka bir rivayette Hiz. Peygamber, yukarıda geçen kutsî hadisi bildirdikten sonra, “Kim (Allah huzuruna) iyilikle gelirse ona getirdiğinin on katı vardır. Kim de kötülükle gelirse o sadece getirdiğinin dengiyle cezalandırılır. Onlar haksızlığa uğratılmazlar.”²⁷ âyetini okumuştur.²⁸

Allah, kullarının amellerini yazmakla görevli meleklerine şöyle buyurur: “Kulum bir kötülük yapmak istediğinde, onu eyleme dökene kadar yazmayın. Eğer onu işlerse o zaman onu aynen olduğu gibi yazın. Eğer onu benim için terk ederse, ona bir sevap yazın...”²⁹ Kötü düşüncenin eyleme dökülmediği sürece yazılmaması, onun günah olmadığını gösterir. Kötülüğü terk etmeye sevap yazılması ise elbette kulun bu kötülüğü işlemeye fırsat bulamaması, gücü yetmemesi ya da engellenmesi gibi durumlara değil, sırf Allah'ın hoşnutluğunu gözeterek, takva gereği aklından geçen kötülüğü fiiliyata dökmekten vazgeçmesi durumuna işaret etmektedir. Görüldüğü gibi Yüce Allah'ın rahmeti ve kötülüğün engellenmesindeki teşviki bu hadiste açıkça ortaya çıkmaktadır.

İnsanlara, canlılara ve eşyaya iyimser bakmak, onlar hakkında pozitif düşüncelere sahip olmak, hüsn-i zan beslemek, hüsn-i niyet taşımak, Müslüman ahlâkındandır. İyi düşünmek, iyi niyetli olmak insana hem dünya hem de âhirette huzur ve saadet getirir. Niyetin temizliği, samimiliği ve ona yüklenen anlam ölçüsünde yararlı davranışlar ve salih ameller değer kazanır. Davranışlarında her zaman âhireti tercih eden Hiz. Peygamber, Müslümanların da fiillerinde geçici ve kısa olan dünyayı değil, sonsuz ve gerçek hayatı düşünmelerini arzular. Bununla birlikte o, amellerin sayısının değil, niteliğinin önemli olduğunu öğretirken, niyette de hiçbir dünyevî karşılık gözetilmeden sadece Allah'ın hoşnutluğunun esas alınması gerektiğini şöyle vurgular: “Kim Allah için sever, Allah için nefret eder, Allah için verir, Allah için engel olursa, imanı kemale ermiştir.”³⁰

²⁵ M340 Müslim, İmân, 209.

²⁶ M335 Müslim, İmân, 204; B6491 Buhârî, Rikâk, 31.

²⁷ En'âm, 6/160.

²⁸ T3073 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 6.

²⁹ B7501 Buhârî, Tevhîd, 35.

³⁰ D4681 Ebû Dâvûd, Sünnet, 15.



SALİH AMEL İYİ İŞ, DOĞRU DAVRANIŞ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ :
”إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ، وَلَكِنْ يَنْظُرُ
إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ.“

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre,
Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:
“Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz,
ancak kalplerinize ve amellerinize bakar.”

(M6543 Müslim, Birr, 34)



عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ
”يَتَّبِعُ الْمَيِّتَ ثَلَاثَةٌ فَيَرْجِعُ اثْنَانِ وَيَبْقَى وَاحِدٌ يَتَّبِعُهُ أَهْلُهُ وَمَالُهُ وَعَمَلُهُ فَيَرْجِعُ أَهْلُهُ
وَمَالُهُ وَيَبْقَى عَمَلُهُ.“



عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ: أَنَّ أَعْرَابِيًّا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَنْ خَيْرُ النَّاسِ؟ قَالَ:
”مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَحَسَنَ عَمَلُهُ.“



عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: ”بَادِرُوا بِالْأَعْمَالِ فِتْنًا كَقَطْعِ اللَّيْلِ
الْمُظْلِمِ، يُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا وَيُمْسِي كَافِرًا، أَوْ يُمْسِي مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا، يَبِيعُ
دِينَهُ بِعَرَضٍ مِنَ الدُّنْيَا.“



عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ:
”قَالَ اللَّهُ ﷻ عَزَّ وَجَلَّ: أَعَدَدْتُ لِعِبَادِي الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ، وَلَا أُذُنٌ
سَمِعَتْ، وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ.“



Abdullah b. Ebû Bekir anlatıyor: Enes b. Mâlik'ten işittiğime göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Üç şey öleni (mezara kadar) takip eder; ikisi geri döner, biri kalır. Ailesi, malı ve ameli onu takip eder. Ailesi ve malı geri döner, ameli kalır.”*

(M7424 Müslim, Zühd, 5)



Abdullah b. Büsr'den nakledildiğine göre, bir bedevî, “Ey Allah'ın Resûlü! En hayırlı insan kimdir?” dedi. Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: *“Ömrü uzun ve ameli güzel olan kimsedir.”*

(T2329 Tirmizî, Zühd, 21)



Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Gecenin zifiri karanlıklarına benzeyen fitneler ortaya çıkmadan (salih) ameller yapmakta acele edin! Zira o zaman kişi mümin olarak sabaha çıkacak, kâfir olarak akşamlayacak yahut mümin olarak akşamlayacak, kâfir olarak sabaha çıkacak; dünyevî çıkarlar karşılığında dinini satacaktır.”*

(M313 Müslim, İmân, 186)



Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: *“(Yüce) Allah şöyle buyurdu: ‘Salih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiç kimsenin aklına gelmeyen şeyler hazırladım.’”*

(M7132 Müslim, Cennet, 2)



n yedi yaşında İslâm'ı seçen ve ilk Müslümanlardan olan Sa'd b. Ebû Vakkâs (ra),¹ Allah Resûlü'yle ilgili bir anısını şöyle anlatmaktadır:

“Veda Haccı senesi hastalığımın artması üzerine Resûlullah (sav) beni ziyarete gelince ona, ‘Yâ Resûlallah! Gördüğün gibi hastalığım çok arttı. Ben mal sahibiyim. Bir kızımdan başka da vârisim yok. Malımın üçte ikisini sadaka olarak verebilir miyim?’ dedim. Resûlullah (sav), ‘Hayır.’ buyurdu. ‘Yarısını sadaka olarak verebilir miyim?’ dedim. ‘Hayır.’ buyurdu. Sonra Allah Resûlü (sav), ‘Üçte biri olur. Hatta üçte bir bile çoktur. Vârislerini zengin bırakman, insanlara el açan fakirler olarak bırakmandan daha iyidir. Allah'ın rızasını kazanmak için vereceğin her nafaka, hatta hanımının ağzına koyduğun her lokma, sana sevap kazandırır.’ buyurdu.

‘Yâ Resûlallah! Arkadaşlarım seninle Medine'ye gidecekler. Ben geride mi bırakılacağım?’ dedim. Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: ‘Sen geride bırakılmayacaksın, daha salih ameller işleyeceksin ve derecen yükselecek. Umulur ki sen hayatta bırakılacaksın ve bazı topluluklar senden yararlanacak, öteki (düşman) topluluklar da senden zarar görecektir!’”²

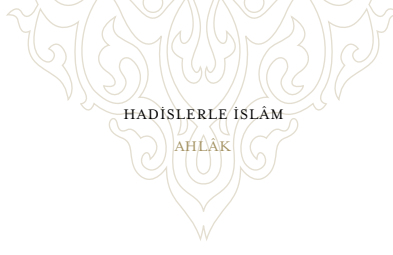
Allah Resûlü'nün bu umut ve temennisi gerçekleşecek, Mekke'de öleceğinden endişelenen Sa'd b. Ebû Vakkâs, Hicrî 55. seneye kadar yaşayacak ve nice salih ameller işleyecekti. Bedir ve Uhud Savaşlarında nasıl aktif rol oynadıysa, büyük bir komutan ve askeri bir deha olarak Kâdisiye'de Sâsânîleri hezimete uğratacak ve Medâin'i fethedecekti. Ele geçirilen Irak topraklarında Müslümanları teşkilatlandırarak ve Kûfe gibi bir ilim ve kültür şehrini kuracaktı.³ Bunlar onun geride bıraktığı salih amellerinden sadece birkaçıydı.

“Salih amel”, din dilindeki yaygın kullanımı ile öncelikle Allah Teâlâ'ya ibadet ve taatte bulunmak, Allah'ın kullarının yararına faydalı işler demektir. Helâl ve meşru olan her türlü iş, şayet düzgün, sağlam, dürüst yapılıyorsa bu, salih amel olarak nitelenir. Birçok âyet ve hadiste “amel” ile daha çok ecir/sevap kazanmak için yapılan çeşitli ibadet ve taat dile getirilir; bununla birlikte “salih amel” kavramının kapsamının çok daha geniş olduğu unutulmamalıdır.

¹ ST3/139 İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 139.

² MU1461 *Muvatta'*, Vasiyyet, 3; B4409 Buhârî, Meğâzî, 78.

³ EÜ2/452 İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, I, 452-457.



Yüce Allah yüze yakın âyette, “*iman eden ve salih amel işleyen*” buyurarak iman etmekle salih amel işlemeyi yan yana zikretmiştir.⁴ Âyetlerde geçen “*salih amel işleyenler*” nitelemesi, başta ibadetler olmak üzere her türlü olumlu ve yararlı davranış ve işleri ifade etmektedir.

İman ile birlikte salih amel, Müslüman’ın hayat anlayışını, iş ahlâkını ve üretim felsefesini göstermektedir. Buna göre her meslek erbabı işini temiz yapmalı, hizmetin hakkını vermelidir ki, böylece helâlinden kazanmış olsun. Şu hâlde iman ve salih amel, kişiyi ahlâklı ve sorumlu davranışlara yöneltmeli, karşılıklı hak ve hukukun korunmasına sevk etmelidir. Bu durum ortaklar için de,⁵ alıcı ve satıcı için de genel geçer bir kuraldır. Salih bir müminin işi, çalışması, üretimi de aynı şekilde salih, yani dürüst olmalıdır. Bundan dolayıdır ki Resûlullah (sav), “*Salih bir kişi için, salih mal ne kadar güzeldir!*” buyurmakla hem salih kimseyi, hem de onun helâl kazancını övmektedir.⁶ Zira salih olmayan iş, neticesi itibarıyla karşı tarafı zarara sokacağından beraberinde kul hakkını getirecek; haksız ve haram kazanç ise o şahsın ibadetlerini dahi olumsuz etkileyecektir. Dolayısıyla işi salih olmayanın, kendisi de asla salih olamayacaktır.

Salih amel kavramının geniş bir anlam bütünlüğüne sahip olduğunu teyit eden başka âyetler de vardır. Örneğin Yüce Allah, demir zırhlar imal etmelerini emretmesinin hemen ardından Hz. Dâvûd’a ve ailesine “*Ve salih amel yapın!*”⁷ derken, zırhların sağlam yapılması gereğini hatırlatmaktaydı.

Salih amel, Müslümanlara sadece âhiret mutluluğu değil, güzelliklerle dolu bir dünya hayatı da sunmanın yoludur: “*Erkek veya kadın, kim mümin olarak salih amel/iyi iş işlerse, elbette ona hoş bir hayat yaşatacağız ve onların mükâfatlarını, yapmakta olduklarının en güzeli ile vereceğiz.*”⁸ Görüldüğü gibi bu âyet-i kerimede iman ve salih amellerin, öncelikle “dünyada hoş bir hayat sağlayacağı” üzerinde durulmaktadır. Bu anlamda Yüce Rabbimiz, “*Andolsun, Zikir’den sonra Zebûr’da da, ‘Yeryüzüne muhakkak benim salih kullarım vâris olacaktır.’ diye yazmıştık.*”⁹ derken, yeryüzü egemenliğinin salih amel işleyen birey ve toplulukların hakkı olduğunu ilân etmektedir: “*Allah, içinizden iman edip de salih ameller işleyenlere, kendilerinden önce geçenleri egemen kıldığı gibi, onları da yeryüzünde mutlaka egemen kılacağına, onlar için hoşnut ve razı olduğu dinlerini iyice yerleştireceğine, yaşadıkları korkularının ardından kendilerini mutlaka emniyete kavuşturacağına dair vaatte bulunmuştur. Onlar, bana kulluk eder ve bana hiçbir şeyi ortak koşmazlar...*”¹⁰

⁴ Bakara, 2/25, 62, 82, 277.

⁵ Sâd, 38/24.

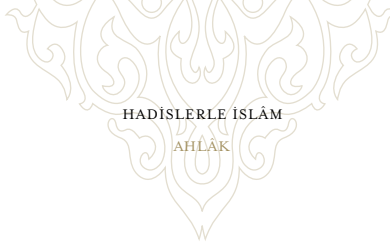
⁶ HM17915 İbn Hanbel, IV, 197.

⁷ Sebe’, 34/11.

⁸ Nahl, 16/97.

⁹ Enbiyâ, 21/105.

¹⁰ Nûr, 24/55.



Sadece işler değil, insanlar da “salih” olur. Salih evlât sahibi olmak şükredilecek bir durumdur. “Eğer bize salih bir evlât verirsen andolsun ki biz şükredenlerden oluruz.”¹¹ Salih babaların evlâtları bazen salih olmayan işler yapabilir. Nitekim babası Nuh’un (as) yalvarmasını kâle almayan, tufanı görmesine rağmen kurtuluş gemisine binmeyen evlâdının bu tavrı, Kur’an’ın diliyle “salih olmayan bir amel”¹² diye nitelendirilmiştir. Diğer taraftan iman eden ve salih ameller işleyenler, “yaratılmışların en hayırlıları” olarak değerlendirilmiştir.¹³

Kur’ân-ı Kerîm’de, “Allah’a çağırın, salih amel işleyen ve ‘Kuşkusuz ben Müslümanlardanım.’ diyenden daha güzel sözlü kimdir?” buyrulmaktadır.¹⁴ “Âyinesi iştir kişinin, lafa bakılmaz! Şahsın görünür rütbe-i aklı, eserinde.” deyişi de aynı espiiriye işaret etmektedir.

Yüce Allah, dünya ve âhirette izzet ve şeref isteyenlere bu makama yükslebilmeleri için iki yol öğretir: “Güzel söz ve salih amel!”¹⁵ İman ve salih amel, aynı zamanda Allah nezdinde insanların değerini gösteren en önemli iki ölçüdür: “Sizi huzurumuza yaklaştıracak olan ne mallarınızdır ne de evlâtlarınız. İman edip salih amel yapanlar müstesna, onlara yaptıklarının kat kat fazlası mükâfat vardır. Onlar (cennet) odalarında güven içindedirler.”¹⁶ Âyetteki mesajı Allah Resûlü de şu şekilde özetler: “Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, ancak kalplerinize ve amellerinize bakar.”¹⁷

Kur’an’da, “Mallar ve çocuklar dünya hayatının süsüdür. Ama kalıcı salih işler (el-bâkıyâtü’s-sâlihât) ise, Rabbinin katında, hem mükâfat yönünden hem de ümit bağlamak bakımından daha hayırlıdır.”¹⁸ buyrulmasına bakılırsa, “bâkî/kalıcı” olmasının, salih amelin temel vasfı olduğu söylenebilir. Ancak bu kalıcı iyilikler, kulun ölümünden sonra geride bıraktıkları ile beraberrinde götördüklerini ifade eder. Nitekim bir hadisinde Sevgili Peygamberimiz, kulun, geride bıraktığı faydalı bilginin, kendisine dua eden salih evlâdın ve faydası süregelen sadakalarının, ölümünden sonra dahi sevabından yararlanmaya devam edeceği ameller olduğunu¹⁹ haber verir. Bir başka rivayette zikredilen mescit yaptırmak, yolcular için misafirhane inşa etmek ve bir yere su getirmek gibi kalıcı yatırımlar da bu cümledendir.²⁰ Yine Peygamber Efendimizin haber verdiğine göre, “Üç şey ölüyü (mezara kadar) takip eder; ikisi geri döner, biri kalır. Ailesi, malı ve ameli onu takip eder. Ailesi ve malı geri döner, ameli kalır.”²¹

Salih amel, Müslümanların hem dünyaları hem de âhiretleri için büyük öneme sahiptir. Allah Resûlü, bir bedevînin kendisine insanların

¹¹ A’raf, 7/189.

¹² Hüd, 11/46.

¹³ Beyyine, 98/7.

¹⁴ Fussilet, 41/33.

¹⁵ Fâtır, 35/10.

¹⁶ Sebe’, 34/37.

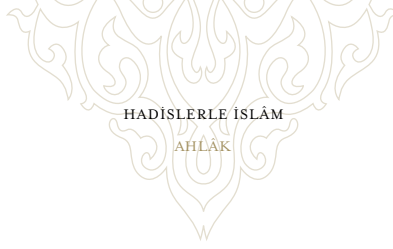
¹⁷ M6543 Müslim, Birr, 34.

¹⁸ Kehf, 18/46.

¹⁹ M4223 Müslim, Vasiyyet, 14.

²⁰ İM242 İbn Mâce, Sünnet, 20.

²¹ M7424 Müslim, Zühd, 5; B6514 Buhârî, Rikâk, 42.



en hayırlısının kim olduğunu sorması üzerine, “Ömrü uzun ve ameli güzel olandır.” cevabını vermiştir.²² Hiç bitmeyecekmiş gibi süren dünya hayatının ve dünya nimetlerinin ansızın tükenebileceğine dikkat çeken Efendimiz, ashâbını şu sözlerle uyarmıştır:

“Yedi şey gelmeden önce (salih) ameller işlemede acele edin! Ne bekliyorsunuz? Her şeyi unutturan yoksulluğu mu, azdırıp saptıran zenginliği mi, sıhhati bozan hastalığı mı, bunaklaştıran ihtiyarlığı mı, ansızın geliveren ölümü mü, beklenenlerin en şerlisi olan Deccâl’i mi? Yoksa kıyameti mi? Ki kıyamet (hepsinden) daha dehşetli ve daha acıdır.”²³

“Gecenin zifiri karanlıklarına benzeyen fitneler ortaya çıkmadan (salih) ameller yapmakta acele edin! Zira o zaman kişi mümin olarak sabaha çıkacak, kâfir olarak akşamlayacak yahut mümin olarak akşamlayacak, kâfir olarak sabaha çıkacak; dünyevî çıkarlar karşılığında dinini satacaktır.”²⁴

Kur’an’da Allah’ın rızası gözetilerek yapılmış olan her türlü iyi, güzel ve yararlı iş, “sâlihât” olarak geçmekte, bu işleri yapan kimseler de, “salihler” olarak anılmaktadır. Salih kimseler dünyada nasıl örnek gösterilmişse, âhirette de en kazançlı çıkanların başında olacaklardır. Kur’an’da bu kimseler, peygamberler, dosdoğru olanlar ve şehitlerle beraber Allah’ın nimete erıştirdiği kişiler arasında sayılmışlardır.²⁵ Allah Resûlü de, onların nail olacağı mükâfatları Yüce Yaratıcı’nın dilinden şöyle ifade etmiştir: “Salih kullarım için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiç kimsenin aklına gelmeyen şeyler hazırladım.”²⁶ Nitekim daima salihlerle beraber olmayı arzulayan Hz. Peygamber, gerçek dostunun ancak Allah Teâlâ ve salih müminler olduğunu ifade etmiştir.²⁷

Salih kullar, kendileri için Allah’ın gönüllerde sevgi tohumlarını yeşerttiği güzel insanlardır. “İman edip de salih davranışlarda bulunanlara gelince; onlar için Rahmân, (gönüllerde) bir sevgi yaratacaktır.”²⁸ Peygamber Efendimiz (sav), “Allah bir kul hakkında hayır isterse, o hayrı işlemeye onu yetkili kılar.” buyurmuşlar, ashâb-ı kirâmın, “Allah bunu nasıl yapar yâ Resûlallah?” sorusuna da, “Ölümden önce o kulu salih amel işlemeye muvaffak kılar.” cevabını vermişlerdir.²⁹

Tam anlamıyla fesadın/ifsadın yani bozgunculuğun karşıtı olan salâh/ıslah kelimesinin özünde yapıcı olmak, iyileştirmek, düzeltmek, barış tesis etmek anlamları vardır. Yüce Allah, “Yoksa biz iman edip salih ameller işleyenleri, yeryüzünde fesat çıkaranlar gibi mi tutacağız?”³⁰ derken, salih amelin barış ve huzuru temin etme fonksiyonuna işaret etmiş olmaktadır. Allah Resûlü (sav)

²² T2329 Tirmizî, Zühd, 21.

²³ T2306 Tirmizî, Zühd, 3.

²⁴ M313 Müslim, İmân, 186.

²⁵ Nisâ, 4/69.

²⁶ M7132 Müslim, Cennet, 2; B7498 Buhârî, Tevhîd, 35.

²⁷ B5990 Buhârî, Edeb, 14;

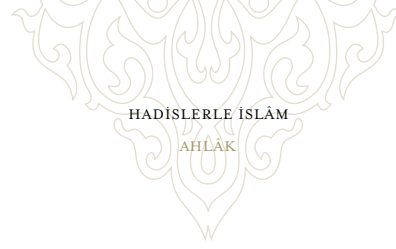
M519 Müslim, İmân, 366.

²⁸ Meryem, 19/96.

²⁹ T2142 Tirmizî, Kader, 8;

HM12059 İbn Hanbel, III, 106.

³⁰ Sâd, 38/28.



iki kişinin arasını düzeltmenin (islâhu zâtî'l-beyn), nafil oruç, namaz ve sadakadan daha üstün bir davranış olduğunu söylerken, iki insan arasına fesat sokmanın da barışın kökünü kazıyan bir davranış olduğunu belirtmiştir.³¹

İman, güzel bir davranışın Allah indinde kabule mazhar olması için gereken ilk ve en önemli koşuldur. İnandıktan sonra salih amel işleyenlerin çabalarının zayi olmayacağına³² ve karşılığının kesintisiz olarak verileceğine³³ dair birçok ilâhî vaat bulunmaktadır. İman olmaksızın sergilenen iyi davranışlar, âhiret hayatı için bir fayda sağlamayacaktır: *“Allah, sırf kendi rızası için yapılmayan hiçbir ameli kabul etmeyecektir.”*³⁴ Dolayısıyla Allah'ın rızası bulunmayan amel de salih görülmeyecektir. Peygamber-i Zîşân Efendimiz, Allah için değil de, başka varlıklar için çalışanlara âhiret günü bir münadinin şöyle sesleneceğini haber verir: *“Kim işlediği bir amelde Allah'a başkasını ortak koşmuşsa sevabını Allah'tan başkasından istesin. Zira Allah kendisine ortak koşulmasından en uzak olandır.”*³⁵

Kur'an'da salih amelin, kötülüklerin ve günahların karşısında bir alternatif olarak sunulduğu görülür.³⁶ Bu alternatif, kulun hem kendine yaptığı kötülükler, hem de başkalarının kendisine yaptığı kötülükler için geçerlidir. Allah Teâlâ salih ameli tevbenin bir parçası olarak bizlere takdim eder: *“...Sizden kim cahillikle bir kabahat işler de sonra peşinden tevbe eder, durumunu düzeltirse, Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”*³⁷

Gerçekten de inananlar, başkalarından gördükleri kötülükleri onlara iyilik yaparak gidermeye çalıştıkları gibi,³⁸ başkalarına yaptıkları kötülükleri ve kendi günahlarını da ancak salih amelle düzeltebilirler. Başkasına yapılan bir haksızlık veya bir kötülüğün bağışlanması için sadece pişman olup tevbe etmek yetmez. O haksızlığı düzeltmek de gerekir. Örneğin gereksiz yere başkasının onuruyla oynayarak ve ona ait bir malı zimmetine geçirerek haksızlık yapan kimse, kıyamet günü gelmeden önce yaptığı bu haksızlığı telâfi etmelidir. Ya hak sahibiyile helâlleşmeli veya hakkını geri ödemelidir. Bunu yapmadığı takdirde işlediği salih amellerinden de olur.³⁹ Şu hâlde kul hakkını yiyen kimse, sabah akşam namaz kılıp niyaz eylese de yaptığı kötülüğü temizleyemez, kendisini aklayamaz. Fakat işlenen günah, kul ile Allah arasındaki bağı zedeleyen türden ise, elbette bu durumda tevbeden sonra yapılacak her türlü iyilik, günahı temizleyecektir. Zira kötülükleri ancak iyilikler silebilir.⁴⁰

Takva, Müslüman'ın salih amel işleyerek Allah'ın azabından kendini koruması anlamına geldiğine göre,⁴¹ salih amel sadece günahları silmekle

³¹ D4919 Ebû Dâvûd, Edeb, 50.

³² Enbiyâ, 21/94; Kehf, 18/30.

³³ Tîn, 95/6.

³⁴ N3142 Nesâî, Cihâd, 24.

³⁵ T3154 Tirmizî, Tefsîr, 18.

³⁶ Fussilet, 41/46; Câsiye, 45/15.

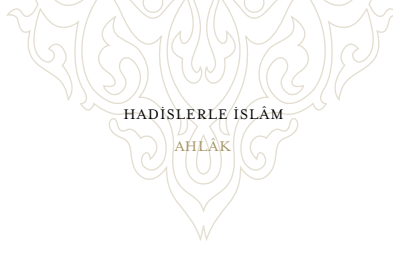
³⁷ En'âm, 6/54.

³⁸ Ra'd, 13/22; Kasas, 28/54.

³⁹ B2449 Buhârî, Mezâlim, 10.

⁴⁰ HM3672 İbn Hanbel, I, 388; Hüd, 11/114.

⁴¹ LA54/4902 İbn Manzûr, Lisânü'l-Arab, LIV, 4902.



kalmaz, aynı zamanda mümin için “takva” zırhına dönüşür ve günah işlemesine mani olur. Zaten Müslüman, “*Nerede olursan ol Allah’a karşı gelmekten sakın; (işlediğin) bir kötülüğün arkasından hemen bir iyilik yap ki onu yok etsin...*”⁴² nebevî buyruğu doğrultusunda hareket eder ve böylece kendisini korumuş olur. “Salâh, iyilik, güzellik”, müminin sadece ibadet hayatına değil, onun ahlâkına ve tüm davranışlarına yansımalıdır. O hâlde her mümin Sevgili Nebî’nin (sav) öğrettiği şu duayı sık sık tekrarlamalıdır:

“...Allah’ım, beni amellerin en güzeline ve ahlâkın en güzeline kavuştur. Onların en güzeline ancak sen ulaştırırsın. Beni kötü işlerden ve kötü ahlâktan muhafaza et. Bunlardan ancak sen koruyabilirsin.”⁴³

Ölümü hâlinde kulun kendisiyle birlikte gidecek olan ve mizanın sevap kefesini kendi lehine ağırlaştıracak olan hiç kuşkusuz kulun salih amelleridir. “*Her nefis yarın için ne hazırladığına bir baksın.*”⁴⁴ ilâhî emrinde kastedilen hazırlık da salih amellerden başka bir şey değildir. Elbette Allah’ın rahmeti ve lütfu olmaksızın sadece işlediği iyi ameller sayesinde kul cennete giremez.⁴⁵ Ancak müminin, âhirete dair kaygılarını azaltacak ve ebedî kurtuluş için bir umut kaynağı olacak iman ve salih amelden başka sermayesi de yoktur.

“*De ki: ‘Çalışın, yapın. Yaptıklarınızı Allah da, Resûlü de, müminler de göreceklerdir. Sonra (duyular dışında kalan) gaybı da, görülen âlemi de bilen Allah’ın huzuruna döndürüleceksiniz. O da size bütün yapmakta olduğunuz şeyleri haber verecektir.*”⁴⁶

Şu hâlde, “*Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, salih amel işlesin ve Rabbi-ne ibadette hiçbir şeyi O’na ortak koşmasın!*”⁴⁷

⁴² T1987 Tirmizî, Birr, 55; DM2819 Dârimî, Rikâk, 74.

⁴³ N897 Nesâî, İftitâh, 16.

⁴⁴ Haşr, 59/18.

⁴⁵ B6467 Buhârî, Rikâk, 18.

⁴⁶ Tevbe, 9/105.

⁴⁷ Kehf, 18/110.